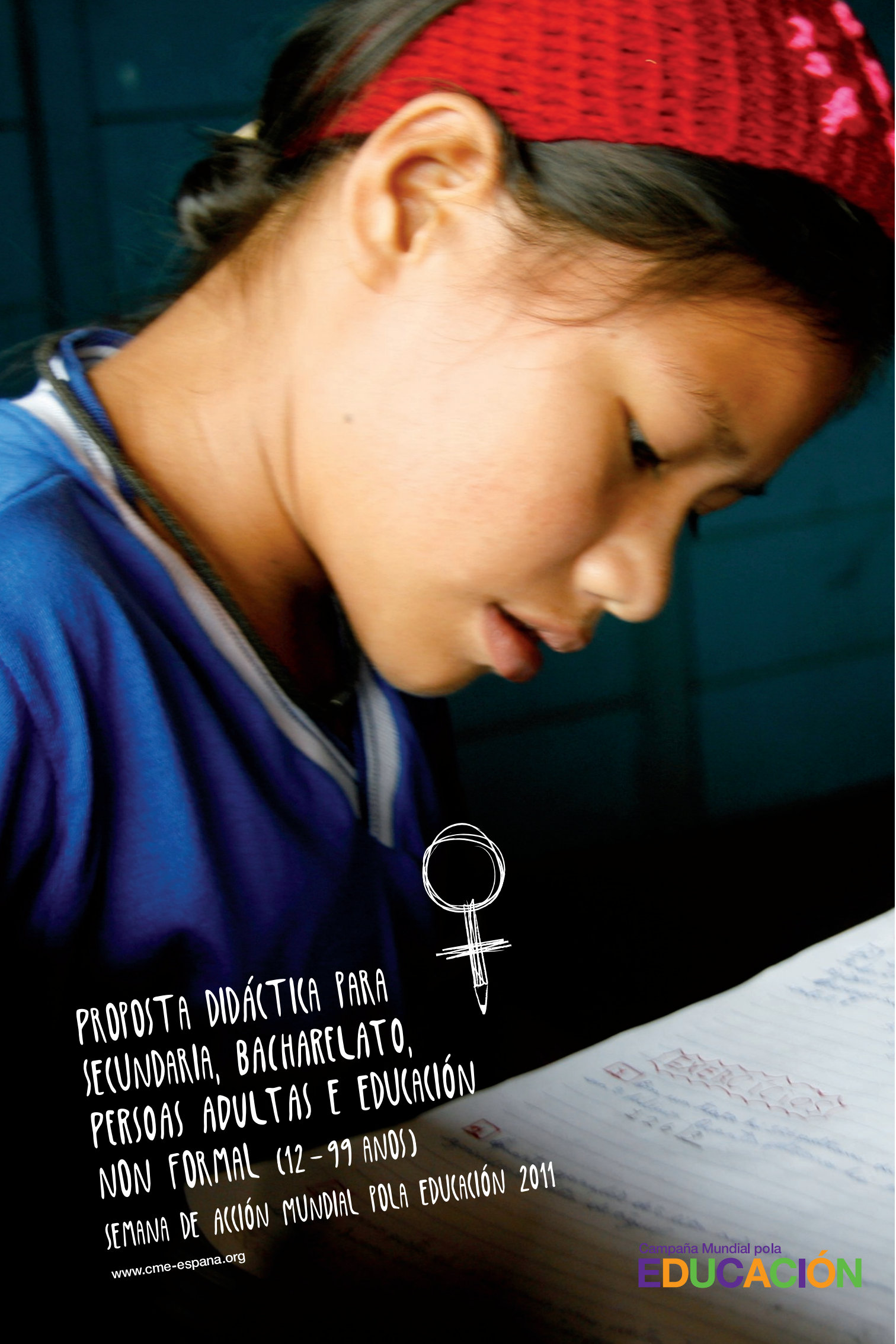

PROPOSTA DIDÁCTICA PARA
SECUNDARIA, BACHARELATO,
PERSONAS ADULTAS E EDUCACIÓN
NON FORMAL (12-99 ANOS)
SEMANA DE ACCIÓN MUNDIAL POLA EDUCACIÓN 2011

www.cme-espana.org

Campaña Mundial pola
EDUCACIÓN

ÍNDICE

Introdución	1
Obxectivo xeral da Semana de Acción Mundial pola Educación	
Obxectivos xerais da proposta didáctica	
Consideracións xerais	
Para afondar...	
Primeiro ciclo de Educación Secundaria (12-14 anos)	5
Obxectivos e competencias	
Actividade 1. Carta ao director	
Actividade 2. No papel de...	
Actividade 3. A Grande Historia	
Segundo ciclo de Educación Secundaria (14-16 anos)	7
Obxectivos e competencias	
Actividade 1. A visibilidade das mulleres	
Actividade 2. Falemos de mulleres	
Actividade 3. A Grande Historia	
Bacharelato (16-18 anos)	10
Obxectivos e competencias	
Actividade 1. Historias de vida	
Actividade 2. Educar en igualdade	
Actividade 3. A Grande Historia	
Educación de persoas adultas	14
Obxectivos	
Actividade 1. Historias reais	
Actividade 2. Mulleres das nosas vidas	
Actividade 3. A Grande Historia	
Actividade para todos os niveis. A Grande Historia	18
Obxectivos	
Como participar na Grande Historia?	
Que é un conto e como elaborar un?	
Que facemos co conto?	
Avaliación	20

INTRODUCCIÓN

NO ANO NO QUE O DÍA
INTERNACIONAL DA MULLER
CONMEMORA O SEU 100 ANIVERSARIO,
A CAMPAÑA MUNDIAL POLA
EDUCACIÓN (CME) TERÁ COMO
TEMA CENTRAL A EDUCACIÓN DAS
MULLERES E DAS NENAS.

© Entreculturas

Un dos compromisos da Campaña Mundial pola Educación (CME) desde a súa fundación é traballar para conseguir que todas as mulleres e as nenas reciban unha educación de calidade.

O Dereito á Igualdade entre mulleres e homes é un principio recoñecido na Carta de Nacións Unidas de 1945 e o Dereito á Educación está recollido na Declaración dos Dereitos Humanos. Con este marco legal, o acceso a unha educación de calidade para homes e mulleres debería estar garantido. Non obstante, a realidade mundial mostra que as mulleres seguen sendo discriminadas no exercicio do Dereito á Educación.

O empoderamento da muller é unha característica central dos esforzos da comunidade internacional para afrontar os retos sociais, económicos e políticos que lles afectan ás mulleres no ámbito mundial. Pero a pesar dos esforzos realizados, o avance é lento e as mulleres seguen estando no último lugar do índice de desenvolvemento humano.

Por este motivo todos/as (as organizacións internacionais, estados, gobernos locais, familias, comunidades, etc.) debemos traballar para asegurar que elas poidan exercer o seu dereito a unha educación de calidade nas mesmas condicións que os homes, e eliminar as desvantaxes que as mulleres teñen no acceso á educación e na permanen-

cia no sistema educativo para conseguir un desenvolvemento máis igualitario.

A educación das nenas é principalmente unha cuestión de dereitos que produce beneficios considerables, non só en termos de crecemento económico, senón tamén para a democracia e a saúde familiar. As estatísticas mostran que os nenos e nenas cuxas nais saben ler e escribir teñen un 50% máis de probabilidade de sobrevivir despois dos cinco anos e que un ano extra de educación nunha muller se traduce na redución do risco de que os seus fillos/as falezan durante os cinco primeiros anos de vida. Ademais, as mulleres adquiren un papel protagonista na formación das súas comunidades e son capaces de controlar mellor as súas propias vidas se teñen estudos.

A pesar do impacto positivo que se demostrou que ten a educación das mulleres e as nenas, as sociedades mundiais seguen negándolles a millóns de mulleres e nenas o dereito a unha educación de calidade. Dos 759 millóns de persoas adultas en todo o mundo que non están alfabetizadas, dous terzos son mulleres. Dos 69 millóns de nenos e nenas en todo o mundo que están sen escolarizar, o 54% son nenas.¹

¹ Informe de Seguimento de la EPT no mundo/Instituto de estadística da UNESCO.

Como mostran claramente estes datos, as mulleres e as nenas tópanse con maiores obstáculos para ir á escola e rematar a escolarización básica: sofren agresións na escola ou no longo camiño que moitas veces teñen que facer para chegar a ela; os matrimonios e embarazos precoces, problemas de saúde ou o VIH apártanas da escolarización; e a discriminación de xénero determina que sexan elas, e non os seus irmáns, os que en caso de necesidade deixen a escola.

Por iso, é importante asegurar que os gobernos cumpran os compromisos que asinaron na Declaración de Dakar en 2000, e destinan os recursos económicos necesarios para asegurar que en 2015 se logra a Educación para Todos e Todas, máis aínda no contexto económico actual.

A crise financeira, ademais de afectarlle á Axuda Oficial ao Desenvolvemento que destinan os países doadores, aféctalles aos orzamentos dos países receptores de axuda, o que está a repercutir directamente na diminución dos orzamentos destinados á contratación de persoal docente, infraestruturas, materiais educativos etc. Se a isto engadimos a crecente situación de pobreza que lles continúa afectando ás familias nos países empobrecidos, a demanda educativa tamén se verá afectada pola retirada de nenos e nenas da escola para darlles apoio ás economías familiares.

Ante esta situación, a **Semana de Acción Mundial pola Educación (SAME)** quere chamar a atención da importancia de que as mulleres e as nenas poidan acceder e completar unha educación de calidade. Para iso, a través da Grande Historia, contaremos historias de mulleres que reflectirán como o acceso á educación cambiou as súas vidas.

A participación na SAME permitirá que nenos, nenas, mozos, mozas e persoas adultas desenvolvan a **competencia social e cidadá**, cuxa definición fai referencia a comprender a realidade social en que se vive, cooperar, convivir e exercer a cidadanía democrática nunha sociedade plural, así como comprometerse a contribuír á súa mellora, coñecer os valores do sistema democrático e exercer activa e responsablemente os dereitos e deberes da cidadanía. Ademais, nas actividades dirixidas aos distintos niveis educativos no ámbito formal e non formal, faremos referencia a outras competencias que se contribuírá a desenvolver.

A Grande Historia é a acción que propón a SAME para que entre toda a sociedade civil, alumnos e alumnas, docentes, clase política e outros axentes, nos mobilicemos e reflexionemos sobre a importancia da educación das mulleres e das nenas, e os obstáculos que cada día enfrontan para **poder exercer o seu dereito a unha educación de calidade**.

© Víctor Luengo/Educación Sin Fronteras

EN 2010, **A COMISIÓN XERAL DA CONFERENCIA DE EDUCACIÓN**, DA QUE FORMAN PARTE O MINISTERIO DE EDUCACIÓN E AS COMUNIDADES AUTÓNOMAS, ACORDOU POR UNANIMIDADE COMPARTIR E APOIAR OS OBXECTIVOS DA SEMANA DE ACCIÓN MUNDIAL POLA EDUCACIÓN, E ANIMAR Á COMUNIDADE EDUCATIVA, EN XERAL, E AOS CENTROS EDUCATIVOS, EN ESPECIAL, A PARTICIPAR ACTIVAMENTE E IMPLICARSE NA REALIZACIÓN DE TODO TIPO DE ACTIVIDADES DE DIFUSIÓN DOS DEVANDITOS OBXECTIVOS.

OBXECTIVO XERAL DA SEMANA DE ACCIÓN MUNDIAL POLA EDUCACIÓN

Sensibilizar á clase política e á opinión pública sobre a importancia da educación das mulleres e as nenas e sobre a necesidade de actuar de xeito urxente para o cumprimento do dereito a unha educación permanente para todas as persoas.

OBXECTIVOS XERAIS DA PROPOSTA DIDÁCTICA

- 1 Coñecer a situación de exclusión** en que viven millóns de mulleres e nenas que non poden exercer o seu dereito á educación por falta da necesaria inversión e vontade política neste ámbito.
- 2 Valorar a educación** ao longo da vida como un dereito universal e fundamental recollido na Declaración Universal de Dereitos Humanos e na Convención dos Dereitos do Neno como elemento clave para o desenvolvemento persoal e comunitario.
- 3 Asumir**, como cidadáns/as activos/as, a propia responsabilidade fronte ás situacións inxustas e comprender que todas as persoas podemos facer algo para cambialas ou para transformar esa realidade.

CONSIDERACIÓNS XERAIS

- ... As distintas actividades están formuladas para ser realizadas tanto no ámbito formal como en espazos de educación non formal.
- ... Propóñense actividades “de reflexión” e “de acción” que poden ser realizadas en diferentes momentos e ámbitos.
- ... As actividades propostas están pensadas para distintos grupos de idades, pero pódense adaptar para ser utilizadas con alumnado doutros niveis, segundo madurez e características dos grupos.
- ... Déixase en mans de cada facilitador/a a temporalización das actividades a partir de xaneiro (data na que reciben as propostas didácticas).
- ... O termo “profesor/a”, “docente” utilízase para referirse a educadores/as, facilitadores/as etc. tanto no ámbito formal coma no non formal.

PARA AFONDAR...

Nesta proposta suxírense algunhas actividades para sensibilizar sobre a importancia da educación de calidade das nenas e as mulleres. Non obstante, hai que ter en conta que o dereito á educación lles abre a porta aos demais dereitos e relaciónase necesariamente con outros temas que será recomendable abordar.

Se o queres traballar co teu alumnado con máis profundidade, indicámosche algúns recursos onde atoparás actividades e materiais.

... Na páxina web da campaña (www.cme-espana.org) podes atopar as propostas didácticas de SAME anteriores:

2010

Financiamento da educación

2009

Alfabetización de persoas novas e adultas

2008

Educación e exclusión

2007

Dereito á educación

2006

Docentes

2005

Educación e pobreza

... Na canle de Youtube da CME

(<http://www.youtube.com/user/CMEspain>) podes atopar vídeos de interese relacionados co tema.

... Tamén podes coñecer as propostas das organizacións que forman parte da CME. Algúns exemplos:

- a campaña *Educar a unha muller é educar un pobo*, de InteRed (www.intered.org)
- *Cidade Planeta*, de Entreculturas (www.entreculturas.org)
- *Proponchos e 8 retos* de Educación sen Fronteiras (www.educacionsinfronteras.org)
- *Educando en Igualdade*, de FETE-UGT (www.educandoenigualdad.com)
- ou materiais de Jóvenes y Desarrollo (www.jovenesydesarrollo.org)

... Na guía de recursos da Coordinadora de ONGD de España podes atopar diferentes materiais e experiencias que propoñen as organizacións desta rede. (<http://guiarecursos-epd.coordinadoraongd.org>)

... *Atlas das mulleres no desenvolvemento do mundo*. Cándida Gago. IEPALA-SM-Instituto da muller.

... Algunhas películas sobre o tema: *Buda explotou por vergoña*; *Osama*; *No mundo a cada momento* (*Binta e a grande idea*); *Nin un menos*.

PRIMEIRO CIKLO DE EDUCACIÓN SECUNDARIA

(12 – 14 ANOS)

Objetivos

- 1 Valorar o papel que a educación das nenas e as mulleres ten no desenvolvemento das sociedades.
- 2 Sensibilizar sobre a situación de exclusión na que viven millóns de nenas e mulleres que non poden exercer o seu dereito á educación por falta da necesaria inversión e vontade política para modificala e sobre os efectos da devandita discriminación no seu desenvolvemento.

Competencias

- *Comunicación lingüística.* Enriquecer a expresión escrita e oral (escoitar, falar, ler e escribir) para a elaboración de mensaxes propias e a comprensión de mensaxes alleas.
- *Social e cidadá.* Facilitar a comprensión da realidade social en que se vive, cooperar, convivir e exercer a cidadanía democrática nunha sociedade plural, así como comprometerse á súa mellora.

ACTIVIDADE 1: CARTA AO DIRECTOR

Lectura e comprensión da seguinte carta ao director: "Xitanos con estudos e con futuro" publicada no diario *El País* o 3 de outubro de 2010.

Gitanos con estudos y con futuro

La nueva campaña del Secretariado Gitano se centra en la educación y se apunta un reto vital para toda la comunidad: conseguir que las niñas y niños gitanos acaben la Secundaria, que continúen su formación y sus estudios más allá del colegio. Para quienes tenemos alumnas y alumnos gitanos en las aulas de los institutos este es también el reto, la hermosa tarea: que nuestros gitanos acaben la Secundaria y sigan estudiando.

No está tan lejos en nuestra memoria el esfuerzo de muchos maestros —sobre todo en las zonas rurales, en los años ochenta— para que las niñas estudiáramos. Cuántas alumnas brillantes en la escuela no completaban los estudios porque sus madres les hacían abandonar la escuela para que ayudaran en la casa. Además el instituto, que estaba en la capital, se veía como algo peligroso que no era para ellas.

Algunas profesoras de hoy lo somos gracias a aquellos maestros que iban cada día a nuestra casa a convencer a nuestra familia de que era una pena que no siguiéramos estudiando. Iban, abordaban a nuestros padres, les ayudaban a tramitar las becas... los convencían.

Escucho cada día en mi barrio de San Fermín-Orcasur a mis alumnas gitanas unos argumentos que no me quedan lejos. Y sé que tengo que actuar como antes alguien hizo por mí. Por amor a aquellos maestros que nos animaban y potenciaban nuestras capacidades, hemos llegado a las aulas, ahora tenemos que continuar la labor. Pero necesitamos recursos y medios.

Este viaje es un reto apasionante. Como dicen los gitanos: *latcho drom* —buen camino—. El futuro ya no está tan lejos.— Concha Vázquez. IES Enrique Tierno Galván. Madrid.

EL PAÍS, domingo 3 de octubre de 2010

Cartas al director

Suxíreselle ao profesorado iniciar o traballo de comprensión do texto a partir das seguintes puntualizacións:

- Situación das diferentes épocas que refire a autora da carta e que formas de exclusión se evidencian.
- Similitudes e diferenzas, a pesar dos cambios habidos entre as dúas épocas. Que aspectos comúns se reflicten na carta?
- Factores que inflúen negativamente na escolarización das nenas.

Finalmente, destacar por que a autora da carta valora a súa formación, agradécellelo aos que a posibilitaron e desexa que as nenas de hoxe teñan a posibilidade de seguir estudando.

Propoñerlle ao alumnado comentar en familia a carta e preguntarlles ás avoas se foron ou non á escola cando eran nenas, se o fixeron de maiores, que dificultades existían na súa época para acceder á escola etc. Elaborar textos a partir dos testemuños obtidos.

Poñelos en común e observar similitudes nos testemuños, observar se estas teñen que ver co lugar onde viviron a súa infancia, co número de irmás e irmáns, co nivel económico familiar e cos cambios positivos que se produciron nas súas vidas. Destacar se houbo nos testemuños coincidencia coa autora da carta respecto á necesidade de fortalecer condicións que favorezan a igualdade de dereitos e oportunidades educativas para as nenas e as mulleres.

ACTIVIDADE 2 : NO PAPEL DE...

© Iciar de la Peña/Ayuda en Acción

Como viven as mulleres e as nenas en Asia?

Investigar sobre a vida das mulleres en China, India, Afganistán e Xapón. Cabe a posibilidade de que no grupo haxa alumnos/as provenientes destes países. Pódense escoller países doutro continente.

Divídese a clase en catro grupos, que serán os encargados de preparar unha representación breve sobre a vida dunha muller ou unha nena destes países. Para iso deberán elaborar o guión. Preparar os papeis tendo en conta as posibilidades de acceso á educación, a un traballo remunerado e a que se lles recoñezan os seus dereitos.

Representar a vida das mulleres e nenas cos personaxes que sexan necesarios: marido, fillos/as, familiares, xefes/as de traballo etc. (Coidarase de non representar estereotipos e superar o etnocentrismo). Cando o grupo vexa as catro representacións, responderá ás seguintes preguntas entre toda a clase:

- Que lles chamou máis a atención? Hai situacións que se asemellan entre os catro países?
- Teñen posibilidades as nenas para acceder á escola? Son as mesmas para os nenos?
- As mulleres están alfabetizadas? Se non é así, teñen facilidade para chegar a selo?
- Cal é a clave para que as nenas e as mulleres con máis dificultades poidan ter unha vida digna?

ACTIVIDADE 3:

Ver páxina 18.

SEGUNDO CICLO DE EDUCACIÓN SECUNDARIA

(14 – 16 ANOS)

Obxectivos

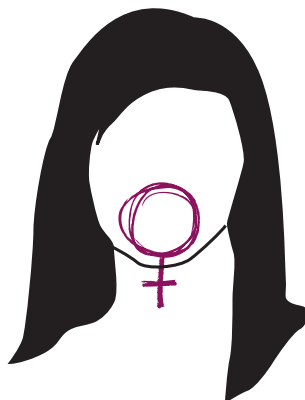
- 1 Analizar en que medida a violación dos Dereitos Humanos das mulleres compromete o logro dos ODM.
- 2 Descubrir por que a inversión en educación de nenas e mulleres é un dos mellores medios para o crecemento persoal e económico con alto rendemento social.

Competencias

- *Autonomía e iniciativa persoal.* Incorporar habilidades para desenvolverse axeitadamente e para interpretar o mundo, con autonomía e iniciativa persoal en ámbitos da vida e do coñecemento moi diversos.
- *Aprender a aprender.* Organizar o tempo propio de forma efectiva, resolver problemas, adquirir, procesar, avaliar e assimilar coñecementos novos e aplicalos en diversos contextos.

ACTIVIDADE 1: A VISIBILIDADE DAS MULLERES

O/a docente suxírelle ao alumnado, a partir do comentario dunha noticia do día, a lectura do xornal ou a observación dunha foto de actualidade, que citen nomes de mulleres e homes que lle achegaran á sociedade algo significativo para o benestar das persoas e que por iso destacaran ou destaquen en diversos ámbitos: ciencia, matemáticas, tecnoloxía, literatura, pintura, música, filosofía, teatro ou cinema.

Anotaranse exemplos no encerado e comentarase se hai maior número de mulleres ou de homes.

A continuación, proporáselle ao alumnado:

- 1 Buscar exemplos de mulleres que ao longo da historia destacaran en diferentes ámbitos e cales foron as súas achegas. Situar os devanditos exemplos nunha liña do tempo.
- 2 Nun esquema do mapa do mundo situar o país de orixe de cada unha das mulleres destacadas.
- 3 Da observación da liña do tempo e o mapa do mundo, obter conclusións e responder as seguintes preguntas:

- a En que época/épocas puideron sinalar máis exemplos? Que poden dicir ao respecto? Que cambios se produciron nas sociedades respecto ao lugar da muller e a súa autonomía nelas? Como se modificou a relación educación-nenas/mulleres segundo as épocas?
- b En que rexións do mundo se concentra o maior número de exemplos?
- c Que conclusións poden obter se relacionan a liña do tempo, o mapa do mundo e o nivel de escolarización de nenas e mulleres?

Para confirmar ou enriquecer as conclusións obtidas suxírese ler e comentar o seguinte texto:

© Charo Barroso

Obxectivo de Desenvolvemento do Milenio 3: Promover a igualdade entre os xéneros e a autonomía da muller

Todas as persoas debemos ter os mesmos dereitos e oportunidades, independentemente do sexo con que nacemos e do lugar onde nacemos. As desigualdades nótanse máis nos países pobres, aínda que non só se dan alí. A educación xoga un papel esencial na loita contra a pobreza e a loita contra a discriminación por razóns de sexo.

A alfabetización, a formación e o acceso ao coñecemento dotan as persoas de capacidade para expresarse e para desenvolverse no ámbito público e no privado con máis autonomía. No caso das mulleres, é especialmente importante facilitarlles o acceso a un traballo remunerado que lles poida dar independencia económica. Ademais, os nenos e as nenas cuxas nais teñen formación teñen máis posibilidades de ir á escola e obter mellores rendementos. Por todo iso, a educación das nenas é fundamental para que as seguintes xeracións tamén reciban formación.

A educación ten un vínculo moi estreito coa saúde, favorece a planificación familiar e a saúde dos fillos e fillas. As nenas con educación casan máis tarde, son menos vulnerables á explotación sexual e teñen menos probabilidade de contraer o virus da SIDA.

Suxírese escoitar o discurso de clausura de Eduardo Galeano na Universidade Internacional de Andalucía:
<http://blogs.unia.es/uniatv/archives/895>

ACTIVIDADE 2 : FALEMOS DE MULLERES

Lectura do artigo de opinión “Falemos de mulleres” de Moisés Naím, publicado no diario *El País*, o 25 de maio de 2008.

Nunca antes les había ido tan bien. En el mundo de hoy hay más mujeres con poder, dinero y trabajo remunerado que nunca antes. Estas tendencias se han acelerado en las últimas dos décadas. El número de mujeres parlamentarias, por ejemplo, es ahora un 50% mayor que hace diez años. También ha aumentado el número de mujeres jefes de Estado, así como las que ocupan los más altos cargos en gobiernos, universidades o empresas. (...) En muchos países, hay más alumnas que alumnos estudiando en las universidades.

Pero el progreso más importante de las mujeres no ha ocurrido entre las élites políticas, empresariales o universitarias. La trans-

formación más profunda la han experimentado los millones de mujeres que han entrado a la fuerza laboral en la década pasada. Según la revista *The Economist*, el aumento del número de mujeres cuyo trabajo ahora es remunerado ha contribuido más al crecimiento de la economía mundial que el boom de China o la introducción de nuevas tecnologías. (...) Las mujeres siempre han trabajado, y mucho. Pero ahora un número sin precedentes cobra por hacerlo.

Si bien las estadísticas revelan una clara tendencia digna de ser celebrada, también documentan una inaceptable realidad: el progreso es acelerado pero la injusticia y la discriminación contra las

mujeres sigue siendo la norma. (...) No es bueno enterarse de que esto significa que, en 2008, sólo el 16% de los ministros en los gobiernos del mundo son mujeres. (...) Es malo enterarse de que en el Reino Unido, sólo el 50% de las mujeres que ocupan altos cargos en las empresas tiene hijos, mientras que el 96% de sus colegas hombres son padres. Las mujeres más pobres hoy tienen más oportunidades de trabajo remunerado. Pero en muchos países las hijas de las familias pobres son las últimas en comer.

A las mujeres les va hoy mejor que nunca, pero en demasiados aspectos aún les va muy mal. Y mucho peor que a los hombres. La brecha de salarios, oportunidades, influencia, acceso a la educación, la salud y, en los países más pobres, a la comida, que aún existe entre hombres y mujeres es enorme. (...) Las mujeres son los seres humanos con los que más se trafica en el mundo y, para muchas de ellas, ser madres o casarse implica correr riesgos mortales. Morir dando a luz es muy raro en los países ricos y muy frecuente en los países pobres. La probabilidad de morir como consecuencia de un parto es 200 veces mayor en África, Asia o América Latina que en Europa o Norteamérica. Y las mujeres que no mueren por dar a luz corren el riesgo de ser infectadas con el virus del sida por sus maridos. (...)

© Inés Vázquez/Jóvenes y Desarrollo

Sin embargo, a pesar de la tragedia que implican estas brechas entre hombres y mujeres y de sus poderosas causas –políticas, económicas, culturales– las cosas están cambiando. Demasiado lentamente, pero están cambiando. (...)

Extracto del artículo. Texto completo en www.elpais.com

Nos textos argumentativos, o/a autor/a intenta convencer a quen le dunha idea ou conclusión á que quere chegar e se chama tese. Despois de ler o artigo, o/a docente formula ao grupo a seguinte pregunta: Cal é a tese do autor de “Falemos de mulleres”?

Para sustentar a súa tese, o autor presenta datos. Propónselle ao alumnado que os organicen de forma conxunta, segundo criterios que crean convenientes. Por exemplo, segundo proveñan de países desenvolvidos ou países empobrecidos ou segundo ámbitos (política, saúde, educación, familia, mundo laboral, etc). Os criterios que vaian xurdindo serán anotados no encerado.

O autor recorre en moitas ocasións a unha estrutura sintáctica común. O/a docente pídelles ao alumnado que a identifique e que xustifique a súa utilidade á hora de resaltar a súa tese. O autor reflexiona sobre os cambios do papel da muller nas sociedades actuais. O/a docente pídelles ao alumnado que enumere os cambios explicados e identifique entre eles aqueles que se dan na súa sociedade.

Suxírese ao/a docente que lle propoña ao grupo relacionar toda a información obtida cos ODM e descubrir en que estado de cumprimento se atopan. Para finalizar fórmulase a seguinte cuestión: **Cren que os ODM se lograrán no 2015?**

Poden atopar máis información sobre os ODM nos seguintes sitios web:

- www.entreculturas.org/noticias/cumbreodm_ny10
- www.un.org/es/development/desa/news/policy/alcanzar-omd-2010.shtml
- www.un.org/es/comun/docs/?path=/spanish/millenniumgoals/pdf/MDG_Report_2010_SP.pdf

Proporáselle ao alumnado a busca e lectura doutros artigos de opinión sobre xénero, discriminación, inclusión ou exclusión. A partir do artigo lido e de toda a información obtida, o/a docente solicitaralles ás rapazas e rapaces a elaboración dun artigo de opinión onde enuncien unha tese sobre o dereito á educación das mulleres e as nenas.

ACTIVIDADE 3:

Ver páxina 18.

BACHARELATO

(16-18 ANOS)

Obxectivos

- 1 Analizar como a educación escolar e ao longo da vida determinan o desenvolvemento persoal e comunitario e como a vontade política incide no dereito a unha educación digna para todas e todos.
- 2 Asumir a responsabilidade individual como futuros bachareis nos cambios sociais, e esixir unha educación de calidade para as mulleres, co fin de diminuír a súa exclusión de forma global e fomentar a igualdade.

Competencias

- *Social e cidadá.* Utilizar, para desenvolverse socialmente, o coñecemento sobre a evolución e organización das sociedades e sobre os trazos e valores do sistema democrático, así como utilizar o xuízo moral para elixir e tomar decisións, e exercer activa e responsablemente os dereitos e deberes da cidadanía.
- *Autonomía e iniciativa persoal.* Imaxinar, emprender, desenvolver e avaliar accións ou proxectos individuais ou colectivos con creatividade, confianza, responsabilidade e sentido crítico.

ACTIVIDADE 1: HISTORIAS DE VIDA

O/a docente presentaralle ao alumnado as seguintes historias rotas, separadas polo tempo, de cinco mulleres. En formas rectas, a súa vida aos 20 anos e en formas redondeadas, anos despois, en abril de 2011.

Ten que deixar a escola sen rematar a primaria. A Guerra Civil acaba de rematar e, para buscar a vida, e aínda nena, empeza a traballar nunha mina de wolframio na Veiga.

Estuda na Universidade Complutense e vive a revolta estudantil de maio do 68. Participa activamente na loita antifranquista e movementos feministas. Viaxa a Francia para aprender outro idioma.

Traballa en Vitoria dende hai anos. Coidou persoas maiores e agora, con moito esforzo, empeza a traballar na súa profesión. (Karina)

O/a docente proporalle ao alumnado que, por grupos, unan as formas redondeadas coas rectas, é dicir, o presente e o pasado da historia persoal destas mulleres, e compartiranse as respostas de cada grupo xustificando a súa elección.

Que situacións de exclusión cara ás mulleres se aprecian nestes testemuños? A partir desta cuestión formularáselle ao alumnado que analice criticamente as situacións dende varios enfoques: educativo, económico, familiar, político, persoal, financiamento público da educación, etc.

Posteriormente, proporáselle ao alumnado que constrúa a historia das mulleres da súa familia: que a escriban e, se queren, a compartan co resto de compañeiros/as. A partir destes testemuños suxírense as seguintes cuestións para a análise:

- Identificar situacións de exclusión por xénero.
- Sinalar a forma en que a axuda e financiamento do estado axudou a algunha destas mulleres a conseguir o que quería dende un punto de vista educativo.
- Observar o papel que tiveron os homes da familia: axudando á súa inclusión ou colaborando coa súa exclusión.

Para finalizar propónse debater por grupos posibles políticas educativas, persoais e sociais para evitar a exclusión das mulleres no ámbito global. Tamén reflexionar sobre o papel dos homes para axudar a conseguir este obxectivo común.

ACTIVIDADE 2 : EDUCAR EN IGUALDADE

O/ a docente proponlle ao alumnado realizar unha pequena viaxe no tempo, de non máis de cincuenta anos. Para iso contarán con textos de bacharelato para que poidan ler o que aprendían ou, polo menos, intentaban ensinalles naquela época ás mulleres de España.

"A través de toda a vida, a misión da muller é servir. A primeira idea de Deus foi o home. Pensou na muller despois, como un complemento necesario, isto é, como algo útil".

Formación político-social, primeiro curso de bacharelato, 1963

"Cando esteades casadas, poredes na tarxeta o voso nome propio, o voso primeiro apelido e despois a partícula de seguida do apelido do voso marido.

Así: Carmen García de Marín. Esta fórmula é agradable, posto que non perdemos a personalidade, senón que somos Carmen García, que pertence ao señor Marín".

Economía doméstica, bacharelato, 1968

"A vida de toda muller, a pesar de canto ela queira simular -ou disimular- non é máis que un eterno desexo de atopar a quen someterse".

Revista da Sección Feminina, 1944

"As mulleres nunca descubren nada; fáltales, dende logo, o talento creador, reservado por Deus para intelixencias virís; nós non podemos facer máis que interpretar, mellor ou peor, o que os homes nos dan feito".

Pilar Primo de Rivera, 1942

Por grupos mixtos, investigarase a época histórica na que se enmarcan os textos anteriores, así como información sobre quen era Pilar Primo de Rivera e a sección feminina. Con todo o material atopado, confeccionarase unha pequena ficha dese período. Pódese utilizar Internet ou libros de texto de Historia de 2.º de bacharelato.

A partir da información e a ficha elaborada, prepararase na clase un xogo de rol. Un grupo asumirá os pensamentos da época e dos textos e outro, os pensamentos coeducativos que asume a sociedade actual. Discutirase, baseándose en argumentos (equivocados ou non), como se asume a vida familiar, o tipo de traballos fóra do fogar para mulleres e homes, a relación de parella etc.

* A Lei orgánica de educación determina, entre outras moitas cousas, o que a sociedade española lle pide a un alumno ou alumna que remata cada ciclo educativo. No seu artigo 33 especificanse os obxectivos do bacharelato.

O/a docente formúlalle ao alumnado buscar e determinar que obxectivos (dous, polo menos) fan que libros de texto, como aos que pertencen os fragmentos anteriores, sexan incompatibles coa educación actual en España.

A EDUCACIÓN DAS MULLERES EN ESPAÑA SUFRIU UNHA IMPORTANTE EVOLUCIÓN NOS ÚLTIMOS CINCUENTA ANOS

* Na conferencia mundial sobre a muller celebrada en Beijing, en 1995, tratáronse aspectos importantes que relacionan a educación recibida coa situación da muller en diferentes sociedades do planeta.

Baseándose nesta información fórmulaselle ao alumnado buscar información sobre as conclusións desta conferencia e identificar cales son os principais obstáculos para o desenvolvemento da muller a nivel global.²

Como actividade de peche, para fomentar a vosa creatividade e contribuír á sensibilización cara á equidade entre homes e mulleres, invítase o alumnado a expresar, mediante algún formato gráfico e lingüístico (póster, vídeo, debuxo etc.) as consecuencias para a sociedade dun modelo represivo e excluínste como o que se expuxo nesta actividade e a importancia da coeducación para lograr a equidade. Suxírese difundilo entre a comunidade educativa do centro.

ACTIVIDADE 3:

A GRANDE
HISTORIA

Ver páxina 18.

² Poden atopar información en www.mueveteporlaigualdad.org

EDUCACIÓN DE PERSOAS ADULTAS

Objetivos

- 1 Valorar a incidencia da educación das nenas e as mulleres no pleno desenvolvemento da personalidade humana e o fortalecemento do respecto aos dereitos humanos.
- 2 Analizar as causas da desigualdade no acceso á educación en nenas e mulleres.

ACTIVIDADE 1: HISTORIAS REAIS

Proporáselle ao alumnado a lectura dos seguintes testemuños de mulleres publicados na revista *Diálogos*, volume 18, de setembro de 1999.

CHÁMOME LOLITA

Lolita Fernández Ibáñez

Chámome Lolita e son desas mulleres maiores, que un día decidiron poñerse a estudar. Nacín nunha época difícil, dunha familia obreira, onde os fillos ían á escola moi pouco ou nada. Fun ata os trece anos; nese tempo púxenme a traballar, o cal quere dicir que os meus estudos foron moi pobres. Naqueles tempos, ás mulleres da miña época educábanos para o matrimonio.

Casei moi nova, e como podedes imaxinar, dediqueime a criar os meus fillos, e aos meus maiores. Co tempo os meus fillos foron casando, outros independizáronse, e os meus maiores –pai e nai– fóronse. Entón decateime de que ao quedar soa tiña ganas de facer cousas e por que non?, de poñerme a estudar.

Ilusionábame sacar o Graduado Escolar; entón, vin á Escoa Popular de Porto. Nesta escola vimos máis mulleres que homes, non sei se é porque nós estamos máis necesitadas ou somos máis atrevidas.

Á parte de estar ocupada en cousas que me gustan, valórome máis porque afondo en temas que antes non coñecía. E á hora de participar no centro ou no barrio, teño confianza no que podo facer.

ITINERARIO VITAL

Puri González

Chámome Puri, nacín nunha vila da provincia de Badaxoz. O meu primeiro contacto coa escola foi aos catro anos, na escola pública da vila. Á idade de once anos, deixei a escola, xa que era a maior de catro irmáns e tiña que traballar. Deixei a escola sabendo ler e escribir e as catro regras, pois para ser ama de casa era suficiente. Os meus tres irmáns remataron a escola. Vin a Madrid aos trece anos a traballar como axudante de modista e así ata que deixei o traballo para casar. Normal, entón queda todo un pouco apartado. Tiven tres fillos e ata aí a miña vida foi feliz coa miña casa, os meus fillos e o meu marido, todo o enchía. Pero entón... o meu marido tivo un accidente e morreu.

Por aquel entón unha veciña faloume do centro e animoume a que nos apuntásemos a unha escola de adultos. Non o pensei dúas veces, fun e apunteime. Despois deste paso pola escola de adultos, a M.ª Ángeles, coordinadora do centro cívico díxeronlle que eu era modista, e animoume a que fose monitora dun taller de costura. Tiña moito medo, pero finalmente aceptei. Ben, pasei de ser unha alumna a ser unha monitora, de que me escoiten a escoitar e de aprender a ensinar. É un cambio!

UN CAMBIO NA MI A VIDA

Nemesia Rodríguez Juárez

Dende moi nena estaba obsesionada por saber, pero por cuestións políticas non tiven oportunidade de ir ao colexio. Durante a posguerra non puideron ir a ningún sitio porque non sabían. Só puideron traballar no campo ou en servizos domésticos, sempre coa cabeza baixa porque o piropo máis bonito era “es unha parva, parva por non saber, ti non serves para nada...” Claro, non tiven nunca unha pequena oportunidade e por iso díxanme parva. E, a verdade, é que de parva, pouco, pero, claro, teno que parecer... Que pena que os centros de educación e formación de persoas adultas se formasen tan tarde para min e para outras persoas...! Pois se fixen que raio de luz se abriu, que milagre tan grande poder saber algo e non se sentir tan humillada. Non sabedes o mal que se sente unha persoa que non sabe nada, que ten iniciativas e a vai cortada ante todas as trabas que se lle presentan.

A cultura nunca a valorei pois era tanta a miña ignorancia que non lle souben dar ese valor tan grande: saber, saber encher un documento, non ter que pedir por favor que cho enchen e que che digan que non poden, saber contar, buscar nunha guía telefónica, nun dicionario, un nome dunha rúa, coller unha revista, tanto se é do corazón coma se é doutra índole. Sempre cría que para aprender era a forza de paus, pero equivoqueime, pois os métodos que teñen de ensino son moi bonitos, sobre todo no meu centro porque máis que profesores é coma se fôsemos unha familia.

É MOI IMPORTANTE PARA UNHA MULLER A EDUCACIÓN

Petronila García Martínez

Eu chámome Petronila, nacín en Oria, Almería. Vin a Reus cando tiña 10 anos. Non puideron ir ao colexio porque me tiveron que encargar dos meus irmáns xa que os meus pais tiñan que traballar para manternos. Logo, cando xa os meus irmáns foron un pouco maiores, casei e tampouco puideron ir porque tiveron que criar os meus fillos. Despois, cando rematei, que os meus fillos casaron, dábame reparo porque pensaba que todo o mundo se burlaría de min ao ser tan maior. Cando casei tiña 15 anos, quedei viúva aos 29 e cando casaron os meus fillos xa tiña 45 anos, a tenda e non moito tempo. Logo, cando deixei a tenda é cando quixen ir pero dábame vergoña. Ata que un día a miña filla me chamou e me dixo “Mamá, queres ir ao colexio? pois a señora Carmen vai ir. Se queres, apúntate”. E entón apunteime.

Mentres tiveron a tenda non sabía nada máis que uns poucos números pero apañábame para cando ía ao almacén a buscar xénero. Pedía 10 latas de sardiñas, 12 de atún ou 15 de tomate para que non fosen os mesmos números. Guiábame polos números para as facturas, para poñer os prezos, cando tiña que poñer as ganancias... Decía “Tanto vale a caixa, tanto é a tanto, teño que subir tanto” e así arranxábame. Cando me viña unha factura maior, os meus fillos lianma. Un día atopei que veu un viaxante novo e eu puxen o nome como sabía, unha p e unha e. Entón díxome que aquela factura non servía, que tiña que asinar e eu lle dixen “É que non sei”.

Tamén cando viña a xente a fiar o problema estaba en poñer o nome a cada unha. En lugar de poñer o nome poñíalle un sinal. Comparación Rosa e pintáballe unha rosa... a unha que era un pouquiño lixeira de cascos pinteille un touro e díxenlle á miña filla “se vén tal a pagar non lle ensines a conta, dílle: Cando veña a miña nai xa virás a pagalo que eu diso non sei.” E así fun gobernando ata que xa deixei a tenda.

Dende que vou ao colexio sintome máis alegre, con máis ganas de vivir, máis ilusionada. Eu fun moi retraída, un pouco desconfiada da xente, e agora vexo que estaba equivocada, que hai xente boa e mala. E sempre fun un pouco cohibida, nunca me atrevín a explicar un chiste, a dar unha opinión e en cambio agora se teño que explicar, explico. A miña familia está moi contenta, tamén; a miña filla dime: “Tíñalo que facer antes”. Eu quero aprender e aínda que saiba ler noutro ano seguirei indo ao colexio porque por moito que saibas sempre hai moito por aprender e como por sorte ou por desgraza, o tempo sóbrame, o aproveitarei.

É moi importante para unha muller a educación porque fomos moi escravas, non sabíamos máis que lavar, coser e traballar e está ben que saibamos ler e escribir para facer cousas bonitas.

Despois de ler dos testemuños, o/a docente formulará o comentario dos casos a través das seguintes cuestións suxeridas:

- Cales foron as razóns que lles dificultaron ou lles impediron ir á escola ás súas autoras.
- Que circunstancias se produciron para que tomasen a decisión de comezar a escola de maiores.
- Que cambios produciu a educación nas súas vidas.
- Que similitudes atopades coas vosas historias.
- Cal é a situación actual respecto ao acceso das nenas á educación.
- Como poden contribuír para que a educación sexa posible para todas as mulleres do planeta.

Invitarase o alumnado a elaborar o seu propio testemuño e a que o compartan cos seus compañeiros/ás.

Proponse que alumnas maiores visiten escolas de educación primaria e secundaria onde poidan contarlles as súas historias de vida ao alumnado destacando a significación que tivo nelas a educación.

ACTIVIDADE 2 : MULLERES DAS NOSAS VIDAS

Proporase a elaboración dunha colaxe con fotos de mulleres importantes do ámbito familiar e/ou público para as/os integrantes do grupo.

A continuación compartirase o porqué desa importancia e como foi ou como é a vida desas mulleres relacionándoa co exercicio do dereito á educación (ler o artigo 26 da Declaración dos Dereitos Humanos: www.un.org/es/documents/udhr/index.shtml).

Proponse enriquecer as fotografías da colaxe orixinal resumindo en frases as reflexións obtidas na conversación mantida.

PARA PENSAR

Cando nos miras dende a túa cadeira, pensas no que necesito para que algún día eu poida sentar nesa cadeira?

Pregunta dunha nena de Malawi ao Ministro de Educación.

ACTIVIDADE 3:

Ver páxina 18.

ACTIVIDADE PARA TODOS OS NIVEIS

© Fernando López del Prado/ Ayuda en Acción

A GRANDE
HISTORIA

Obxectivos

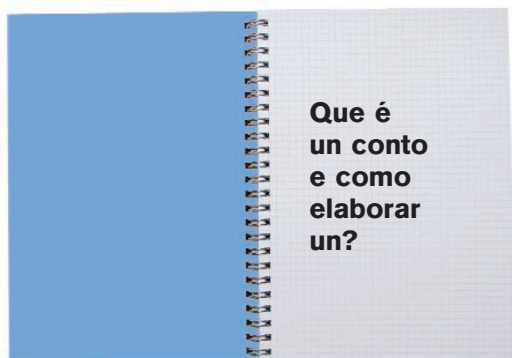
- 1 Recapitular o traballado sobre o dereito á educación das mulleres e as nenas e a necesidade do compromiso dos países para lograr a educación para todos e todas en 2015.
- 2 Participar na actividade de mobilización mundial.

Durante a Semana de Acción Mundial pola Educación (SAME) millóns de persoas en todo o mundo mobilizaranse baixo o lema **A educación non é un conto para recordarlles aos líderes políticos as dificultades que millóns de nenas e mulleres no mundo teñen para acceder a unha educación de calidade, e para pedir-lles que destinen os recursos necesarios para facer realidade o seu compromiso de lograr a Educación para Todos e Todas en 2015.**

Como participar na Grande Historia?

Esta actividade pretende ser unha reflexión e recapitulación de todo o que o alumnado traballou ao longo da proposta didáctica sobre as dificultades que as mulleres e as nenas afrontan para exercer o seu dereito á educación.

Unha vez lidos tanto os testemuños que aparecen nas actividades como os que podedes atopar na páxina web, así como outras historias de vida de persoas máis próximas a cada un, propoñémosvos que cada aula, de forma conxunta, escriba un conto, no que se reflicta como o acceso á educación ou a falta desta pode cambiar a vida presente e futura das nenas e das mulleres.

O conto é un **relato breve**, que se transmite esencialmente de forma oral. Pode ser unha historia inventada ou real. Neste caso, a túa historia vaise **basear nun testemuño real**, pero ten en conta que para que o teu conto funcione, probablemente terás que reestruturar o testemuño e inventar novos elementos que lle agregar. O conto componse de **tres partes**:

1 Introducción ou formulación: A parte inicial da historia, onde se presentan a situación inicial (espazo, tempo e acción), os personaxes e os seus propósitos.

2 Desenvolvemento ou nó: A partir dun cambio na situación inicial, xorde esta parte central, na que a historia toma forma e se suceden os feitos máis importantes.

3 Desenlace ou final: Parte onde se adoita darlle a solución á historia.

Antes de escribir o teu conto, vas necesitar: ler algúns contos (para darche ideas); coñecer moi ben o testemuño que queres contar e cambiar a súa estrutura para ter introdución, desenvolvemento e desenlace; pensar moito nas túas personaxes para que todo o que fagan pareza xurdir da súa forma de ser; escoller quen conta a historia (en primeira persoa ou en terceira persoa). Unha vez que o teñas todo moi pensado...

Podes empezar a escribir. Recorda que o conto é breve, polo que ten que ser atractivo, enganchar directamente ao lector ou ao oínte, sen longas descrições. Libera a túa imaxinación, e pide a axuda do grupo para que poidas reorientar ou mellorar elementos do teu conto.

Unha vez rematada a redacción do conto, pensa co teu grupo se se pode **teatralizar o teu conto**, poñerlle **música**, gravalo en **vídeo**, complementalo con **debuxos, pinturas ou fotos**, ou mesmo crear un **mural** co teu conto e o das túas compañeiras e compañeiros...

Podes ampliar esta información en www.cme-espana.org

Que facemos co conto?

Cos contos podedes:

- **Facer un contacontos no centro**, no que contedes os contos elaborados polas distintas clases. A esta actividade podedes invitar a participar ás familias, para que tamén contén algún conto.
- **Facer outras actividades** que vos propoñemos en www.cme-espana.org
- **Envialos a cme-galicia@cme-espana.org** e colgarémolos na páxina web.

Os contos utilizarémolos nos actos que fagamos en toda España, nos que faremos chegar as peticións a representantes dos gobernos locais, autonómicos e estatal para recordarlles os seus compromisos. Desta forma, unirémonos á mobilización mundial que se fará durante a Semana de Acción Mundial pola Educación.

Podedes enviarnos fotografías que fagades mentres traballades os materiais ou elaborades os contos. *(As fotografías enviadas utilizaranse nos materiais e na web de a Educación en España).*

A **Campaña Mundial pola Educación** non sería o mesmo sen a vosa implicación, os docentes e as docentes comprometidas co dereito á educación. Por iso queremos agradecervos especialmente a vosa implicación na campaña e na SAME de distintos modos (elaboración de materiais, implicación dos vosos centros,...).

Recordámosvos que é moi importante que saibamos cantos somos. Para iso é imprescindible que rexistredes a participación dos vosos centros en **www.cme-espana.org**

CUESTIONARIO DE AVALIACIÓN

DA PROPOSTA DIDÁCTICA DE EDUCACIÓN SECUNDARIA, BACHARELATO E EDUCACIÓN DE PERSOAS ADULTAS.
SEMANA DE ACCIÓN MUNDIAL POLA EDUCACIÓN 2011.

NOME E LOCALIDADE DO CENTRO

QUE NIVEIS PARTICIPARON?

- ☐ 1.º CICLO ESO
- ☐ 2.º CICLO ESO
- ☐ CICLOS FORMATIVOS
- ☐ BACHARELATO
- ☐ EPA

CANTAS CLASES DE CADA NIVEL PARTICIPARON? _____

NOME DOS/DAS DOCENTES IMPLICADOS/AS _____

EN QUE MATERIAS OU ACTIVIDADES ESCOLARES TRABALLASTES A SAME?

PARTICIPASTES CON ANTERIORIDADE NA SAME? EN QUE ANOS?

VALORA DO 1 (NIVEL MÍNIMO) AO 5 (NIVEL MÁXIMO) A PERTINENCIA DOS OBXECTIVOS FORMULADOS E A ADECUACIÓN DE ACTIVIDADES FORMULADAS A CADA NIVEL EDUCATIVO.

Educación Secundaria

Primeiro ciclo (12-14 anos)

– Obxectivos	1	2	3	4	5
– Actividade 1: Carta ao director	1	2	3	4	5
– Actividade 2: No papel de...	1	2	3	4	5
– Actividade 3: A Grande Historia	1	2	3	4	5

Segundo ciclo (14-16 anos)

- Obxectivos	1	2	3	4	5
- Actividade 1: A visibilidade das mulleres	1	2	3	4	5
- Actividade 2: Falemos de mulleres	1	2	3	4	5
- Actividade 3: A Grande Historia	1	2	3	4	5

Bacharelato (16-18 anos)

- Obxectivos	1	2	3	4	5
- Actividade 1: Historias de vida	1	2	3	4	5
- Actividade 2: Educar en igualdade	1	2	3	4	5
- Actividade 3: A Grande Historia	1	2	3	4	5

Educación de persoas adultas

- Obxectivos	1	2	3	4	5
- Actividade 1: Historias reais	1	2	3	4	5
- Actividade 2: Mulleres das nosas vidas	1	2	3	4	5
- Actividade 3: A Grande Historia	1	2	3	4	5

VALORA DO 1 (NIVEL MÍNIMO) AO 5 (NIVEL MÁXIMO) OS SEGUINTES ASPECTOS

- Cantidade de materiais recibidos	1	2	3	4	5
- Data de recepción dos materiais	1	2	3	4	5
- Posibilidade de inclusión da proposta na programación do centro	1	2	3	4	5
- Interese en traballar a SAME en próximos cursos	1	2	3	4	5

OBSERVACIÓNS, COMENTARIOS E PROPOSTAS DE MELLORA

Para a Campaña Mundial pola Educación é moi importante coñecer quen participamos na SAME. Por iso pedímosche que rexistres a participación do teu centro en www.cme-espana.org

A vosa opinión é moi importante para que poidamos seguir mellorando. Completa este cuestionario e:

- envíao por fax ao 93 412 40 36
- descárgao en www.cme-espana.org e envíao por correo electrónico a cme-galicia@cme-espana.org
- complétao premendo en <http://www.surveymonkey.com/s/8VC38G7>

© Dani Millanueva/Entreculturas

Entra en www.cme-espana.org e

- rexistra a túa participación na SAME
- conta o conto que escribiches
- consulta máis ideas para traballar co teu alumnado e sobre como escribir un conto
- completa a avaliación dos materiais didácticos

Dirección de arte, deseño e ilustracións: Maribel Vázquez

A Coalición Galega da Campaña Mundial pola Educación está integrada por:

Colaboran:

Organizacións que participan na SAME a nivel estatal:

